

ข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี
สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำปณามและปฏิกุญญาทั้งบาลีและคำแปล
ข. คำว่า ปรมัตถ์ หมายความว่าอย่างไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง?
๒. ให้แสดงความหมายชื่อของจิตดังต่อไปนี้
ก. กามาวจรจิต ข. โลภมูลจิต ค. อกุศลจิต
ง. อโสมณจิต จ. รูปาวจรจิต ช. มหัคคตจิต.
๓. ให้แสดงบาลีพร้อมคำแปลใน โลกมูลจิตดวงที่ ๑ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ โมหมูลจิตดวงที่ ๑ จักขุวิญญาณจิต ๒
สุขสหคตกายวิญญาณจิต ๑ มหากุศลจิตดวงที่ ๖ ปฐมณานจิต ๓
๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย ?
๕. ก. ให้แสดงสภาวะของเจตสิก ดังต่อไปนี้ เจตนา โมหะ ศรัทธา สัมมวาจา ปัญญา
ข. คำว่า “นิยตโยคี” หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง? และจำแนกอนิยตโยคีเจตสิก
โดยนานากทาจิเจตสิก กทาจิเจตสิก สหกทาจิเจตสิก
๖. ก. เจตสิกต่อไปนี้ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง ? วิจารณ์เจตสิก วิริยเจตสิก อหิริกเจตสิก
อโทสเจตสิก สัมมวาจาเจตสิก
ข. จงแสดงตฤณยมิสสกนัยในเจตสิกต่อไปนี้
ชีวิตินทรีย์ อธิโมกข์ อนัตตตปปะ วิจิกิจฉา ปัญญา
๗. จงแสดงสังคหัยในจิตดังต่อไปนี้มาดูว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?
โลกมูลจิตดวงที่ ๒ โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มหากุศลจิตดวงที่ ๓ รูปาวจรปฐมณานจิต ๓ โลกุตตรปฐมณานจิต ๘
๘. ก. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง? และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คือ
อะไรบ้าง ?
ข. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้
ปถวี จักขุปสาท รูปารมณ อิตถิภาวะ หทยะ ชีวีตะ อาหาระ ปริจเฉทะ ลหุตา อนิจจตา
๙. ให้บอกความหมายพร้อมองค์ธรรมของรูป ดังต่อไปนี้
ก. กัมมชรูป ข. จิตตชรูป ค. จักขุทสกกลาป
ง. ชีวิตนวกกลาป จ. กายวิญญาณุติลหุตาทิวาทสกกลาป
๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพาน
และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?
ข. ให้แสดงความหมายใน ทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ข้อสอบสัมภาษณ์พระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕
อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอภิธรรมิกะตรี

สอบวันอาทิตย์ที่ ๑๖ ธันวาคม ๒๕๕๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๕ ข้อ

๒๕ คะแนน

เวลา ๑๕ นาที

๑. ก. สัทธรรมมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง ?

ข. ธรรมชาติของจิตเมื่อสรูปแล้วมีเท่าไร คืออะไรบ้าง ?

ตอบ ก. สัทธรรมมี ๓ อย่าง คือ

๑. ปริยัติสัทธรรม ได้แก่ พระบาลี และอรรถกถา
๒. ปฏิบัติสัทธรรม ได้แก่ การรักษาศีล การถืออุตุงค์ การเจริญสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน
๓. ปฏิเวธสัทธรรม ได้แก่ มรรค ผล นิพพาน ฌาน อภิญญา

ข. ธรรมชาติของจิตเมื่อสรูปแล้ว มี ๓ อย่างคือ

๑. มีการรับอารมณ์อยู่เสมอ
๒. เป็นเหตุให้เจตสิกทั้งหลายรู้อารมณ์ได้คล้าย ๆ กับผู้นำ
๓. ทำให้สิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิตวิจิตรพิสดาร

๒. คำว่า สมပ္ပตต์ นั้นมีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง? และจิตที่ไม่มีคำว่า ญาณสมပ္ပตต์ แต่นับเข้าใน ญาณสัมปะตต์ได้นั้น มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง? และจิตที่ไม่มีคำว่า ปัญจมนานแต่สงเคราะห์เข้าใน ปัญจมนานได้นั้น มีจำนวนเท่าใด คืออะไรบ้าง? การที่สงเคราะห์เข้าในปัญจมนานได้นั้น เพราะเหตุใด

ตอบ คำว่า สมပ္ပตต์ มี ๕ อย่าง คือ ทิฏฐิคติสมပ္ပตต์ ปฏิฆสมပ္ပตต์ วิจิกิจฉาสมပ္ပตต์ อุทฺธจสมပ္ပตต์ ญาณสมပ္ပตต์

จิตที่ไม่มีคำว่า ญาณสมပ္เพตต์ แต่นับเข้าใน ญาณสัมปะตต์ได้นั้น มีจำนวน ๖๗ ดวง คือมหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

จิตที่ไม่มีคำว่า ปัญจมนาน แต่นับสงเคราะห์เข้าในปัญจมนานได้นั้นมี ๑๒ ดวง คือ อรูปาวจรจิต ๑๒ การที่นับสงเคราะห์เข้าเช่นนี้ได้เพราะมีองค์มาน ๒ เท่ากัน คือ อุเบกขาเอกัคคตา

๓. ให้แสดงคาถารูปปรมัตถ์ พร้อมคำแปล ?

สมุทเทสา วิภาคา จ

สมุฏฐานา กลาปโต

ปวตติกมโต เจติ

ปญจธา ตตถ สงคโห.

ตอบ การแสดงสงเคราะห์รูปในรูปปริจเฉทนี้ พระอนุรุธาจารย์แสดงเป็น ๕ นัยคือ

๑. รูปสมุทเทสนัย การแสดงรูปโดยสังเขป
๒. รูปวิภาคนัย การจำแนกรูปโดยพิสดาร
๓. รูปสมุฏฐานนัย การแสดงสมุฏฐานของรูป
๔. รูปกลาปนัย การแสดงรูปที่เกิดขึ้นเป็นหมวด ๆ
๕. รูปปวัตติกมนัย การแสดงความเกิดขึ้นพร้อมด้วยความดับของรูปตามลำดับ

๔. สัตว์ที่เกิดขึ้นโตทีเดียวโดยแน่นอน มีกี่จำพวก คืออะไรบ้าง ?

ตอบ มี ๒๔ จำพวก คือ

สัตว์นรก ๑

นิชฌามตัณห์กปรต ๑

เทวดาที่อยู่ในชั้นจาตุมาหาราชิกา ๑ (เว้าณมมัฐฐเทวดา)

เทวดาที่อยู่ในเทวภูมิเปื้องบ ๕

รูปพรหม ๑๖

๕. คำว่า นิพพาน เมื่อแยกออกแล้ว มีกี่บท ? ให้แสดงความหมายของบทนั้นๆ มาด้วย และจงแปล วาณัตถะ ดังต่อไปนี้

วินติ สลัพพตติ = วาณ

วาณโต นิกขนตติ = นิพพาน

ตอบ คำว่า นิพพาน เมื่อแยกออกแล้ว มี ๒ บท คือ นิ + วาณ นิ แปลว่า พ้น, วาณ แปลว่า ธรรมที่เป็นเครื่องเกี่ยวโยงไว้ หมายถึง ตัณหา เมื่อรวม ๒ บทเข้ากันแล้วเป็น นิวาณ แปลว่า ธรรม ที่พ้นจากเครื่องเกี่ยวโยง หมายถึง พ้นจากตัณหา

วินติ สลัพพตติ = วาณ แปลว่า ธรรมชาติโดยย่อเป็นผู้เกี่ยวไว้ ฉะนั้น

ธรรมชาตินั้นชื่อว่า วาณ ได้แก่ ตัณหา

วาณโต นิกขนตติ = นิพพาน แปลว่า ธรรมชาติโดยย่อพ้นจากเครื่องเกี่ยว

โยงคือ ตัณหา ฉะนั้น ธรรมชาตินั้นชื่อว่า นิพพาน

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เฉลยข้อสอบข้อเขียนพระอภิธรรม ภาคเรียนที่ ๒ ปีการศึกษา ๒๕๕๕

อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ชั้น จุฬอาภิธรรมมิกะตรี

สอบวันเสาร์ที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๕

วิชา : จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๑๐ ข้อ รวม ๑๐๐ คะแนน

เวลา ๔ ชม.

๑. ก. จงแสดงคำปณามและปฏินุญาทั้งบาลีและคำแปล

ข. คำว่า ปรมาตม หมายความว่าอย่างไร มีกี่อย่าง คืออะไรบ้าง?

ตอบ ก. คำปณามและปฏินุญาทั้งบาลีและคำแปล

สมมาสมพุทฺธมตฺถํ

สสทฺธมมคณุตฺตมํ

อภิวาทิย ภาสิสฺสํ

อภิธมมตฺถสงฺคหํ ฯ

ข้าพระพุทธเจ้า (พระอนุรุธาจารย์) ขอนอบน้อมถวายอภิวันทนาการ แต่พระพุทธองค์ผู้ตรัสรู้ญายธรรมทั้งหลายเอง ไม่มีผู้เปรียบปาน พร้อมด้วยพระสัทธรรม และคณะพระอริยสงฆ์เจ้าทั้งหลาย ซึ่งเป็นผู้อุตมแล้ว จักแต่งคัมภีร์ที่มีนามว่า อภิธัมมตถสังคหะต่อไป

ข คำว่า ปรมาตม หมายความว่า สภาพของนามรูปที่เป็นองค์ธรรมอันประเสริฐไม่มีการผิทดแลกผันแปรแต่อย่างใด และเป็นธรรมที่เป็นประธานในอรรถบัญญัติและนามบัญญัติ ชื่อว่า ปรมาตม มี ๔ อย่างคือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน

๒. ให้แสดงความหมายชื่อของจิตดังต่อไปนี้

ก. กามาวจรจิต

ข. โลภมูลจิต

ค. อกุศลจิต

ง. อโสมณจิต

จ. รูปาวจรจิต

ช. มหัคคตจิต.

ตอบ ก. กามาวจรจิต หมายความว่า จิตที่ท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งกิเลสกรรมและวัตถุกรรมเป็นส่วนใหญ่

ข. โลภมูลจิต หมายความว่า จิตที่เกิดขึ้นโดยมีโลภเจตสิกเป็นมูลเป็นประธาน

ค. อกุศลจิต หมายความว่า จิตที่มีโทษและให้ผลตรงกันข้ามกับกุศลจิต หรือเป็นจิตที่ประกอบกับอกุศลเจตสิก

ง. อโสมณจิต หมายความว่า จิตที่นอกจากโสณจิตที่เป็นจิตสวยงาม หรือเป็นจิตที่ไม่ได้เกิดพร้อมกันกับโสณเจตสิก

จ. รูปาวจรจิต หมายความว่า จิตทั้ง ๑๕ ดวงนี้ ย่อมท่องเที่ยวเกิดอยู่ในภูมิอันเป็นที่เกิดแห่งวัตถุรูปและกิเลสรูปเป็นส่วนใหญ่

ช. มหัคคตจิต หมายความว่าจิตเหล่านี้ เข้าถึงความใหญ่และประเสริฐ

๓. ให้แสดงบาลีพร้อมคำแปลใน โภสมูลจิตดวงที่ ๑ โภสมูลจิตดวงที่ ๒ โภสมูลจิตดวงที่ ๓ จักขุวิญญาณจิต

๒ สุขสทคตกายวิญญานจิต ๑ มหากุศลจิตดวงที่ ๒ ปฐมณจิต ๓

ตอบ โภสมูลจิตดวงที่ ๑ โภสมนัสสทคต ทัณฺณจิตตสมปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยไม่มีการชักชวน พร้อมด้วยความดีใจ ประกอบด้วยความเห็นผิด

โภสมูลจิตดวงที่ ๒ โภสมนัสสทคต ปณฺธิสมปยุตฺตํ อสงฺขาริกํ

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเสียใจ ประกอบด้วยความโกรธ

โหมมูลจิตดวงที่ ๑ อุเปกขาสทคต วิจิกิจฺจสมปยุตฺตํ

จิตที่เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยความสงสัย

จักขุวิญญาณจิต ๒ อุเปกขาสทคต จักขุวิญญานํ

จิตที่อาศัยจักขุวัตถุเห็นรูปารมณ์ที่ดีและไม่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความเฉย ๆ

สุขสหคตกายวิญญานจิต๑ สุขสหคต กายวิญญาน

จิตที่อาศัยกายวัตถุรู้สึกโณภูมัพพารมณ์ที่ดี เกิดขึ้นพร้อมด้วยความสุขเวทนา

มหากุศลจิตดวงที่๖ อุเบกขาสหคต ญาณสมปยุตต์ สสังขาริก

จิตที่เกิดขึ้นโดยมีการชักชวน พร้อมด้วยความเฉย ๆ ประกอบด้วยปัญญา

รูปาวจรปฐมฌานจิต๓ วิตกวิจาร์ปิตีสุขเอกคตาสหิตํ ปฐมชฌาน กุสลจิตต์ วิปากจิตต์ กิริยจิตต์

ปฐมฌาน กุสลจิต๑ วิปากจิต๑ กิริยจิต๑ ที่เกิดพร้อมองค์ฌาน ๕ คือ วิตก วิจาร์ ปิตี สุข เอกคต

๔. ในจิต ๑๒๑ ดวงนั้น เมื่อจำแนกเป็นนัย ๆ แล้วมีกี่นัย คืออะไรบ้าง ? แสดงมาพร้อมความหมาย ?

ตอบ จำแนกจิต ๑๒๑ เป็นนัย ๆ มีอยู่ ๙ นัย คือ

๑. ขาติเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยขาติ มี ๔ ขาติ คือ อกุศลขาติ, กุศลขาติ, วิปากขาติ, กิริยาขาติ

๒. ภูมิเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยภูมิทั้ง ๔ คือ กามภูมิ, รูปภูมิ, อรูปภูมิ, โลกุตตรภูมิ

๓. โสภณเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโสภณะ และโสภณะ

๔. โลกเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยโลกียะ และโลกุตตระ

๕. เหตุเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเหตุกะ และสเหตุกะ

๖. ฌานเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยฌาน และฌาน

๗. เวทนาเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยเวทนา ๕ คือ สุขเวทนา, ทุกขเวทนา, โสมนัสเวทนา, โทมนัสเวทนา, อุเบกขาเวทนา

๘. สัมปโยคเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสัมปยุตต์ และวิปยุตต์

๙. สังขารเภทนัย การแยกประเภทของจิตโดยสังขาริก และสสังขาริก

๕. ก. ให้แสดงสภาวะของเจตสิก ดังต่อไปนี้ เจตนา โมหะ ศรัทธา สัมมาวาจา ปัญญา

ข. คำว่า “นิยตโยคี” หมายความว่าอย่างไร มีจำนวนเท่าไร คืออะไรบ้าง ? และจำแนกอนิยตโยคีเจตสิก โดยนานาทาจิเจตสิก กทาจิเจตสิก สหกทาจิเจตสิก

ตอบ ก. เจตนา ธรรมชาติที่กระตุ้นเตือนและชักชวนสัมปยุตตรธรรมในอารมณ์ เพื่อให้ทำหน้าที่ของตน ๆ

โมหะ ธรรมชาติที่บังสภาพตามความเป็นจริงของอารมณ์ไว้ คือหลง

ศรัทธา ธรรมชาติที่มีความเชื่อและเลื่อมใสในพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามความเป็นจริง เชื่อในกรรมและผลของกรรม

สัมมาวาจา การกล่าววาจาที่เว้นจากวจีทุจริต ๔ ซึ่งไม่เกี่ยวกับการงานอัน เป็นอาชีวะ

ปัญญา ธรรมชาติที่รู้สภาพธรรมโดยทั่ว ๆ ไปตามความเป็นจริง

ข. คำว่า “นิยตโยคี” หมายความว่า เจตสิกที่ประกอบได้แน่นอน มี ๔๑ ดวง คือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกเจตสิก ๔ โลกเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑ โทสเจตสิก ๑ วิจิกิจฉาเจตสิก ๑ โสภณเจตสิก ๒๐ (เว้นวิรตีเจตสิก ๓ อัปปมัญญาเจตสิก ๒)

นานาทาจิเจตสิก มี ๘ คือ อิสสา มัจฉริยะ กุกกุจจะ วิรตีเจตสิก ๓ อัปปมัญญาเจตสิก ๒

กทาจิเจตสิก มี ๑ คือ มานะ

สหกทาจิเจตสิก มี ๒ คือ ถีนะ มितถะ

๖. ก. เจตสิกต่อไปนี้ประกอบได้ในจิตเท่าไร คืออะไรบ้าง วิจาร์เจตสิก วิริยเจตสิก อหิริกเจตสิก อโทสเจตสิก สัมมาวาจาเจตสิก

ข. จงแสดงตพุกยมิสสกนัยในเจตสิกต่อไปนี้

ชีวิตินทรีย์ อธิโมกข์ อนัตตปปะ วิจิกิจฉา ปัญญา

ตอบ ก. วิจาร์เจตสิก ประกอบได้ในจิต ๖๖ ดวงคือ กามจิต ๔๔ (เว้นทวิปัญจวิญญานจิต ๑๐)

ปฐมฌานจิต ๑๑ ทุติฌานจิต ๑๑

วิริยเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๐๕ ดวงคือ กามจิต ๓๘ (เว้นอเหตุกวิปากจิต ๑๕

ปัญญาหารารวิชฌจิต ๑) มหัคคตจิต ๒๗ โลกุตตรจิต ๔๐

อหิริกเจตสิก ประกอบได้ในอกุศลจิต ๑๒ ทั้งหมด

อโทสเจตสิก ประกอบได้ในโสภณจิตทั้งหมด ๕๙ หรือ ๙๑ ดวง

สัมมามาจาเจตสิก ประกอบได้ในจิต ๑๖ หรือ ๔๘ ดวงคือ มหากุศลจิต ๘

โลกุตตรจิต ๘ หรือ ๔๐

ข. ชีวิตินทรีย์ มีเจตสิกประกอบ ๕๑ (เว้นตัวเอง)

อธิโมกข์ มีเจตสิกประกอบ ๕๐ (เว้นวิจิกิจฉาและเว้นตัวเอง)

อนตตปปะ มีเจตสิกประกอบ ๒๖ (เว้นตัวเอง)

วิจิกิจฉา มีเจตสิกประกอบ ๑๔ (เว้นตัวเอง)

ปัญญา มีเจตสิกประกอบ ๓๗ (เว้นตัวเอง)

๗. จงแสดงสังคหะในจิตดังต่อไปนี้มาว่ามีเจตสิกประกอบได้เท่าไร ? คืออะไรบ้าง ?

โลภมูลจิตดวงที่๒ โทสมูลจิตดวงที่๒ มหากุศลจิตดวงที่๓ รูปาวจรปฐมฌานจิต๓ โลกุตตรปฐมฌานจิต๘

ตอบ โลภมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๑ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โมจตุกเจตสิก ๔

โลภเจตสิก ๑ ทิฏฐิเจตสิก ๑ ถิทุกเจตสิก ๒

โทสมูลจิตดวงที่ ๒ มีเจตสิกประกอบได้ ๒๒ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๒ (เว้นปิตติเจตสิก ๑)

โมจตุกเจตสิก ๔ โทจตุกเจตสิก ๔ ถิทุกเจตสิก ๒

มหากุศลจิตดวงที่ ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๗ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๔ (เว้นปัญญาเจตสิก ๑)

รูปาวจรปฐมฌานจิต ๓ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๕ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๒ (เว้นวิริยเจตสิก ๓)

โลกุตตรปฐมฌานจิต ๘ มีเจตสิกประกอบได้ ๓๖ ดวงคือ อัญญสมานเจตสิก ๑๓ โสภณเจตสิก ๒๓ (เว้นอัปปมัญญาเจตสิก ๒)

๘. ก. รูป ๒๘ นั้นเมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้วมีเท่าใด คืออะไรบ้าง และ เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กมีเท่าใด คืออะไรบ้าง ?

ข. ให้แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

ปลวี่ จักขุปสาท รูปารมณฺ์ อิตถิภาวะ หทยะ ชีวิตะ อาหาระ ปริจเฉทะ ลหุตตา อนิจจตา

ตอบ ก. รูป ๒๘ นั้น เมื่อจัดเป็นประเภทใหญ่แล้ว มี ๒ คือ นิปผันนรูป ๑๘ และ อนิปผันนรูป ๑๐

เมื่อจัดเป็นประเภทเล็กแล้ว มี ๑๑ คือ

มหาภูตรูป ๔ ปสาทรูป ๕ วิสยรูป ๗ หรือ ๔ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อาหารรูป ๑ ปริจเฉทรูป

๑ วิญญูติรูป ๒ วิการรูป ๕ หรือ ๓ ลักษณะรูป ๔

ข. แสดงองค์ธรรมของรูปดังต่อไปนี้

ปลวี่ ได้แก่ รูปแข็ง และอ่อน

จักขุปสาท ได้แก่ ความใสที่สามารถรับรูปารมณฺ์ได้

รูปารมณฺ์ ได้แก่ สีต่าง ๆ

อิตถิภาวะ ได้แก่ รูปที่เป็นเหตุแห่งความเป็นหญิง

หทยะ ได้แก่ รูปที่เกิดอยู่ในหัวใจ และเป็นที่ยอาศัยเกิดของจิตเจตสิกทั้งหลาย

ชีวิตะ ได้แก่ รูปที่รักษากัมมชรูปทั้งหลาย

อาหาระ ได้แก่ รูปที่นำไปให้อาหารชรูปเกิด

ปริจเฉทะ ได้แก่ อากาสรูปที่คั่นระหว่างรูปกลาปต่อรูปกลาป

ลหุตา ได้แก่ ความเบาของนิพันนรูป

อนิจจตา ได้แก่ ความดับของนิพันนรูป

๙. ให้ออกความหมายพร้อมองค์ธรรมของรูป ดังต่อไปนี้

ก. กัมมชรูป

ข. จิตตชรูป

ค. จักขุทสกกลาป

ง. ชีวิตนวกกลาป

จ. กายวิญญูติลหุตาทิวาทสกกลาป

ตอบ ก. กัมมชรูป หมายความว่า รูปที่เกิดจากการมี ๑๘ องค์ธรรมได้แก่ปสาทรูป ๕ ภาวรูป ๒ หทยรูป ๑ ชีวิตรูป ๑ อวินิพโกครูป ๘ ปริจเฉทรูป ๑

ข. จิตตชรูป หมายความว่า รูปที่เกิดจากจิตมี ๑๕ องค์ธรรมได้แก่วิญญูติรูป ๒ สัททารมมณ ๑ วิการรูป ๓ อวินิพโกครูป ๘ ปริจเฉทรูป ๑

ค. จักขุทสกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๑๐ มีจักขุปสาทเป็นประธาน องค์ธรรม ได้แก่ อวินิพโกครูป ๘ ชีวิตรูป ๑ จักขุปสาท ๑

ง. ชีวิตนวกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๙ มีชีวิตรูปเป็นประธานองค์ธรรมได้แก่ อวินิพโกครูป ๘ ชีวิตรูป ๑

จ. กายวิญญูติลหุตาทิวาทสกกลาป หมายถึง กลาปที่มีจำนวนรูป ๑๒ องค์ธรรม ได้แก่ อวินิพโกครูป ๘ กายวิญญูติ ๑ วิการรูป ๓

๑๐. ก. ให้แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพาน และจงจำแนกนิพพานทั้ง ๒ อย่างนี้โดยบุคคล ?

ข. ให้แสดงความหมายใน ทิฏฐธัมมนิพพาน และสัมปรายิกนิพพาน

ตอบ ก. แสดงความแตกต่างกันระหว่างสอุปาทิเสสนิพพาน กับ อนุปาทิเสสนิพพานดังต่อไปนี้

สอุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่เป็นไปกับกับขันธ ๕ คือ วิกากและกัมมชรูปที่เหลือจากกิเลสทั้งหลาย ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่มีชีวิตอยู่

อนุปาทิเสสนิพพาน หมายความว่า นิพพานที่ไม่มีขันธ ๕ คือ วิกากและกัมมชรูปเหลืออยู่ ว่าโดยบุคคลได้แก่ นิพพานของพระอรหันต์ที่ปรินิพพานแล้ว

ข. ทิฏฐธัมมนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายผู้ซึ่งเข้าไปรู้แจ้งพระนิพพานนั้น ยังมีชีวิตอยู่ ยังไม่ได้ปรินิพพาน

สัมปรายิกนิพพาน หมายความว่า พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อปรินิพพานแล้ว จึงเข้าถึงพระนิพพานนั้น

ฝ่ายวางแผนและวิชาการ อภิธรรมโชติกะวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย